

პროტექციონიზმის გავლენა ქვეყნის განვითარებაზე

**თამარი გელაშვილი,
გიორგი ნაცვლიშვილი
თსუ სტუდენტები**

რეზიუმე

პროტექციონიზმი არის პოლიტიკა, რომლის მიზანია ადგილობრივ ბაზარზე იმპორტული საქონლის ფასის განსაზღვრითა და მაღალი კვოტების, ტარიფების დაწესებით ადგილობრივი პროდუქციის, წარმოების დაცვა და მხარდაჭერა. ესაა თავისუფალი ვაჭრობის სანინაალმდეგო პოლიტიკა, როდესაც მთავრობა ნებას რთავს თავის მოქალაქეებს, რომ შეიძინონ ან გაყიდონ სხვა ქვეყნის საქონელი და მომსახურება სახელმწიფოს შეზღუდვისა და ჩარევის გარეშე. პროტექციონიზმის მიზანია დაიცვას სახელმწიფოსთვის უმნიშვნელოვანესი ეკონომიკური ინტერესები, როგორცაა: საკვანძო ინდუსტრიები, პროდუქტი და სამუშაო ადგილები.

პროტექციონიზმს აქვს რამდენიმე მეთოდი, რომელთა მიზანია ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის მიღწევა ან გაუმჯობესება, მათ შორისაა: ტარიფები, კვოტები, სუბსიდიები, გაცვლითი კურსის კონტროლი და ა.შ.

მიგვაჩნია, რომ პროტექციონიზმის პოლიტიკას ძირითადად უარყოფითი შედეგები მოაქვს ქვეყნის განვითარებისთვის, თუნდაც ის, რომ მომხმარებლებს ეზღუდებათ არჩევანი და უწევთ მეტის გადახდა საქონელსა თუ მომსახურებაში, რთულია იმის განსაზღვრა თუ როდის აღარ სჭირდებათ ახალგაზრდა ეკონომიკებს დაცვა, გაცვლითი კურსის კონტროლი იწვევს ინფლაციას გრძელვადიან პერსპექტივაში და შესაძლებელია სავაჭრო ომების დაწყება.

საკვანძო სიტყვები: პროტექციონიზმი, სავაჭრო ომი, შეზღუდული არჩევანი, ინდუსტრია

ძირითადი ტექსტი:

შეზღუდული არჩევანი და გაზრდილი ფასები

პროტექციონიზმის პოლიტიკის მთავარი უარყოფითი შედეგი ისაა, რომ მომხმარებლებს ეზღუდებათ არჩევანი და უწევთ მეტის გადახდა საქონელსა თუ მომსახურებაში. დაწესებული კვოტების გამო მომხმარებლებს აქვთ შეზღუდული არჩევანი როგორც რაოდენობაში, ასევე ხარისხსა და პროდუქტის სახეობაში, რაც სხვაგვარად, პროტექციონიზმის არარსებობის პირობებში შეუზღუდავი იქნებოდა. პროტექციონიზმი, რომელიც მიზნად ისახავს, რომ დაიცვას ქვეყნის შიდა წარმოება, კომპანიები და სამუშაო ადგილები, რეალურად ზღუდავს მომხმარებელს, რის შედეგადაც მათ შესაძლოა მიეწოდოთ დაბალი ხარისხის მომსახურება ან საქონელი. კიდევ ერთი პრობლემა, რასაც მომხმარებელი წაანყდება ისაა, რომ თუ მათ მოუწევთ შეზღუდული რაოდენობის საქონელსა და პროდუქტში მეტის გადახდა, ეს გაზრდის ინფლაციას. თუკი ბაზარზე იქნება შეზღუდული არჩევანი, დაბალი ხარისხის პროდუქცია და ეღირება მეტი, ამის გამო მომხმარებელმა შესაძლოა შეიძინოს ნაკლები რაოდენობის პროდუქტი ან საქონელი ან კიდევ საერთოდ უარი თქვას მათ შეძენაზე. შიდა ფირმებიც შესაძლოა არ დატოვოს ამ პროცესმა ფინანსური ზარალის გარეშე იმის გამო, რომ ინფალია გაზრდის მათ დანახარჯებს, შედეგად ისინი გაზრდილ დანახარჯს გადასცემენ მომხმარებლებს ბაზარზე. გლობალური კონკურენცია კი ის უმთავრესი ფაქტორია, რაც საქონელს უნარჩუნებს დაბალს ფასს და აძლევს მომხმარებელს ფულის დახარჯვის საშუალებას.

კონკურენცია ხელს უწყობს მომხმარებელთათვის ახალი სახის პროდუქტის შექმნას, მის გარეშე ინდუსტრია სტაგნაციის საფრთხის წინაშე დგება. პროტექციონიზმი ქმნის მო-

ნოპოლიზაციის შესაძლებლობას, ამ დროს კი ხდება ფასების ხელოვნურად გაზრდა. უცხოური მწარმოებლები ავითარებენ თავიანთ პროდუქტს და ამავე დროს ცდილობენ დანახარჯის შემცირებას, მთავრობის მიერ დაცული ინდუსტრიები კი კიდევ უფრო მეტად დამოკიდებული ხდებიან სამთავრობო დახმარებებსა და სუბსიდიებზე. იმის გამო, რომ პროტექციონიზმი ინვესტს ფასების ზრდას მცირდება ცხოვრების სტანდარტებიც. მაგალითისთვის, 1984 წელს იაპონურ მანქანებზე დაწესებული ტარიფები აშშ-ს მომხმარებლებს \$4.5 მლრდ. დაუჯდა, ტანსაცმლისა კი - \$8.5 მლრდ. (FEE)

პროტექციონიზმის ერთ-ერთი მეთოდია ვალუტის კურსის კონტროლი. ვალუტის კურსის კონტროლი ინვესტს ინფლაციას, რადგანაც მთავრობა ინარჩუნებს ვალუტის დაბალ კურსს. ვალუტის ღირებულების შემცირებით ქვეყანას შეუძლია უცხოურ ბაზარზე პროდუქტი და მომსახურება გაყიდოს უფრო იაფად, შესაბამისად კი, იმპორტირებული პროდუქტის ფასი ქვეყნის ბაზარზეც გაიზრდება. მომხმარებელი იძულებული იქნება უფრო მეტი გადაიხადოს ნებისმიერი ტიპის საქონელსა თუ მომსახურებაში. პრობლემა ისაა, რომ ქვეყნის განზრახვა, დაიცვას საკუთარი წარმოება ინვესტს მისივე მოქალაქეებისთვის ფასის ზრდასა და არჩევანის შეზღუდვას გრძელვადიან პერსპექტივაში.

სავაჭრო დაპირისპირებები

პროტექციონიზმის პოლიტიკას შესაძლოა მოჰყვეს სავაჭრო ომები ქვეყნებს შორის, რადგანაც ერთი ქვეყნის მიერ პროტექციონიზმის პოლიტიკის გატარებას ახლავს საპასუხო ქმედებები სხვა სახელმწიფოების მხრიდანაც. პრობლემა ისაა, რომ ქვეყნები რეაგირებას ახდენენ, თუ მათ აღარ შეუძლიათ გაყიდონ თავიანთი საქონელი და პროდუქტი იმ ბაზრებზე, სადაც მათ წინათ დაუბრკოლებლად შეეძლოთ. არ აქვს მნიშვნელობა იმას ქვეყნები არიან პოლიტიკური თუ სამხედრო მოკავშირეები თუ არა, ისინი საპასუხოდ მაინც დააწესებენ ტარიფებს, კვოტებს, მოახდენენ წარმოების სუბსიდირებას და გაცვილითი კურსის კონტროლს.

სავაჭრო ომი განსაკუთრებით აქტუალური თემაა თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში. საქმე ეხება სავაჭრო დაძაბულობას აშშ-სა და ჩინეთს შორის. აშშ-ს პრეზიდენტი ტრამპის თქმით, აშშ-მ დაკარგა 3 მილიონამდე სამუშაო ადგილი მრეწველობის სხვადასხვა დარგში, ფოლადის სამუშაოს თითქმის ნახევარი და 60,000 ქარხანა მას შემდეგ, რაც ჩინეთი შეუერთდა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციას (World Trade Organization, შემდგომში WTO). „ჩვენ გვჯერა, რომ ვაჭრობა უნდა იყოს სამართლიანი და ურთიერთმომგებიანი. ათწლეულების განმავლობაში, აშშ-მ გახსნა თავისი უმსხვილესი ეკონომიკა მხოლოდ რამდენიმე პირობით. ჩვენ ნებას ვრთავდით უცხოურ საქონელს, რომ დაუბრკოლებლად გადმოეღაზა ჩვენი საზღვრები. ამ დრომდე სხვა ქვეყნებმა არ დაგვრთეს ნება მათ ბაზრებზე სამართლიან და ორმხრივ წვდომაზე. უფრო მეტიც, ზოგიერთმა ქვეყანამ ბოროტად გამოიყენა ჩვენი გახსნილობა.“ (UN) ტრამპის თქმით ამ ყველაფრის გამო ჩინეთთან სავაჭრო დეფიციტმა წელიწადში თითქმის \$800 მილიარდს მიაღწია. ამის გამო ამ დრომე ტრამპის ადმინისტრაციამ \$250 მლრდ. ღირებულების ჩინურ ექსპორტს დაუწესა ტარიფები. ჩინეთმა ამას უპასუხა საკუთარი ტარიფების დაწესებით აშშ-ს სასოფლო-სამეურნეო და ინდუსტრიული სექტორის საიმპორტო საქონელზე. (Foreign Affairs) ეს პროცესი ჯერ კიდევ გრძელდება და იმის გამო, რომ ამ სავაჭრო ომში მსოფლიოს ორი უმსხვილესი ეკონომიკაა ჩართული, მას მსოფლიოს ეკონომიკურ სისტემაზეც შეუძლია დიდი გავლენის მოხდენა. ცხადია, რომ ტრამპი ეკონომიკური ნაციონალიზმის იდეებით საზრდოობს, რაც გულისხმობს იმას, რომ ეკონომიკა არის პოლიტიკური მიზნების მიღწევის ინსტრუმენტი და ეკონომიკა, პირველ რიგში, უნდა ემსახუროდეს ქვეყნის ეროვნულ ინტერესებს, (nplg.gov.ge) ისევე, როგორც ეს ტრამპმა არაერთხელ განაცხადა. (UN)

სავაჭრო ომი ზრდის იმპორტის ღირებულებას, რასაც ასევე შეუძლია გავლენა მოახდინოს ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტზე (მშპ). საერთაშორისო სავალუტო ფონდის (International Monetary Fund (IMF)) კვლევის თანახმად, ამერიკის ტარიფების

მუდმივმა 10%-იანმა ზრდამ ყველა ქვეყნის იმპორტზე, შეუძლია მისი მშპ შეამციროს 1%-ით. აშშ-ს ისტორიაში ყველაზე ცნობილი სავაჭრო ომი გამოიწვია სმუთ-ჰოლეს აქტმა, როემლიც მიღებულ იქნა 1931 წლის ივნისში. აქტს ხელი მოაწერა აშშ-ს პრეზიდენტმა ჰერბერტ ჰუვერმა, რომლითაც დააწესა სასოფლო-სამეურნეო საქონელსა და პროდუქტზე ქვეყნის ისტორიაში ყველაზე მაღალი ტარიფები, რასაც სხვა სახელმწიფოების საპასუხო ქმედებებიც მოჰყვა. შედეგად, ნაცვლად იმისა, რომ ამ აქტს დაეცვა ამერიკული კომპანიები და საწარმოები, ამან საშუალოდ 20%-ით გაზარდა ტარიფები 20 000-ზე მეტი სახეობის პროდუქტზე, რამაც გლობალური ვაჭრობა შეამცირა 67%-ით, ამერიკული ექსპორტი კი 75%-ით.

„ჩვილი ინდუსტრიები“

„ჩვილი ინდუსტრიების“ დაცვის არგუმენტი პირველად ამერიკელმა პოლიტიკოსმა და სახელმწიფო მოღვაწემ ალექსანდერ ჰამილტონმა წამოაყენა 1792 წელს. ეს იდეა ნიშნავს იმას, რომ ახალ მეწარმეებს უჭირთ განვითარებული ქვეყნების კარგად ჩამოყალიბებულ, კონსოლიდირებულ და მომგებიან კომპანიებთან კონკურენციის გაწევა. განვითარებად ქვეყნებში ახალ მეწარმეებს შესაძლოა არ გააჩნდეთ ეკონომიკური და ფინანსური რესურსები, ასევე არც ტექნოლოგიები, კვლევისა და განვითარების პრაქტიკა იმისთვის, რომ კონკურენცია გაუწიონ ძველ და კარგად ჩამოყალიბებულ ფირმებს. „ჩვილი ინდუსტრიების“ დაცვის, კონკურენტუნარიანობის ჩამოყალიბებისა და ბაზარზე ადგილის დამკვიდრების მიზნით, მთავრობები მათთვის აწესებენ მოკლევადიანი დახმარების პროგრამებს მანამ, სანამ ისინი შეძლებენ დიდ, უცხოურ ფირმებს გაუწიონ კონკურენცია. „ჩვილი ინდუსტრიებში“ მთავრობის ჩარევა შესაძლოა გამოიხატოს ტარიფების, სუბსიდიების, ადმინისტრაციული სავაჭრო პოლიტიკისა თუ კვოტების მექანიზმის გამოყენების საშუალებით.

თუმცა, საქმე იმაშია, რომ მთავრობის პროტექციონიზმის პოლიტიკის შედეგად შესაძლოა ვერასოდეს გაიზარდოს „ჩვი-

ლი ინდუსტრიები“. საკვანძო კითხვებია: როდის აღარ დასჭირდება „ჩვილ ინდუსტრიებს“ მთავრობისგან დაცვა? როდის მიიღებენ ისინი ჩამოყალიბებული კომპანიების სახეს და შეძლებენ საერთაშორისო ბაზარზე დამკვიდრებას და უცხოური ფირმებისთვის კონკურენციის გაწევას?

სახელმწიფომ შესაძლოა გამოიყენოს „ჩვილი ინდუსტრიების“ დაცვის პოლიტიკა, მაგრამ მთავარი საკითხია ის, თუ რამდენ ხანს შეიძლება გააგრძელოს მან ეს პოლიტიკა. ახალი ინდუსტრიის დაცვა საბოლოოდ მთავრობას შესაძლოა დაუფუძღეს ძალიან ძვირი. ეს, ფაქტობრივად, ხელს შეუწყობს ასეთი ინდუსტრიის არაეფექტურობას გამომდინარე იქიდან, რომ ის არ იქნება წახალისებული განახორციელოს ეფექტური და გრძელვადიანი ინვესტიციები. ამ სახის პროტექციონიზმი ხელს შეუშლის სანარმოების ჩამოყალიბების პროცესს, რაც უმნიშვნელოვანესია ახალი ინდუსტრიებისთვის, რადგანაც მათ უნდა გამოცადონ საკუთარი თავი და იცოდნენ, როგორც მოკლევადიან, ასევე გრძელვადიან პერსპექტივაში, შეძლებენ თუ არა იყვნენ წარმატებული და კონკურენტუნარიანი და მოიპოვონ შედარებითი უპირატესობა გლობალურ ბაზარზე. კონკურენციის პირობებში კი არსებობს მოტივაცია განვითარებისა და წარმატების მიღწევისათვის და როგორც უკვე ვახსენე, კონკურენციის არარსებობის პირობებში ნებმისმიერი სახის წარმოება სტაგნაციას განიცდის. ვფიქრობ, „ჩვილი ინდუსტრიების“ დასაცავად პროტექციონიზმის პოლიტიკის გამოყენება არასწორია, რადგანაც პროტექციონიზმი არ უწყობს ხელს კონკურენციას.

დასკვნა

მაშინ, როდესაც ზოგიერთი ეკონომისტი და პოლიტიკოსი ფიქრობს, რომ პროტექციონიზმს შეუძლია ქვეყნის ეკონომიკის დაცვა და გაძლიერება, სხვების აზრით ამ პოლიტიკას შეუძლია ქვეყნისთვის ძალიან დიდი ზიანის მოტანა. მაგალითად, Citi-ის (Citibank - ფინანსური მომსახურების კომპანია) მთავარმა ეკონომისტმა უილიამ ბუიტერმა განაცხადა, რომ ვაჭრობის დაცვის პოლიტიკამ შეიძლება გამოიწვიოს გლობალური სავაჭ-

რო ომი, რომელიც მარტივად გამოიწვევს მსოფლიო რეცესიას. როგორც ვხედავთ, პროტექციონიზმი საკმაოდ საკამათო საკითხია, მაგრამ ვფიქრობთ, რომ მას საბოლოო ჯამში ბევრი უარყოფითი შედეგის მოტანა შეუძლია, როგორც ეს ზემოთ განხილულიდანაც კარგად ჩანს. პროტექციონიზმის პოლიტიკამ შეიძლება მიგვიყვანოს გლობალურ სავაჭრო ომამდე, რაც უარყოფით გავლენას მოახდენს არა მარტო ერთი ქვეყნის, არამედ მასში ჩართული ყველა ქვეყნის ეკონომიკაზე, ისევე, როგორც ეს სმუთ-ჰოლის ტარიფების დანესებას მოჰყვა. პროტექციონიზმი უზღუდავს მომხმარებელს არჩევანს, მათ უწევთ იგივე ან უფრო ნაკლები ხარისხის საქონელსა და მომსახურებაში უფრო მეტი თანხის გადახდა, გაცვლითი კურსის კონტროლი გრძელვადიან პერსპექტივაში იწვევს ინფლაციას, რაც შეეხება იმ არგუმენტს, რომ პროტექციონიზმით მთავრობები „ჩვილ ინდუსტრიებს“ იცავენ, ესეც ძალიან საკამათო საკითხია, რადგანაც ამა თუ იმ დარგის სუბსიდირება არ იწვევს მის ნახალისებას და ხელის შეწყობის ნაცვლად აფერხებს მის განვითარებასა და საკუთარი თავის გამოცდის პროცესს. საბოლოო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ ადამიანური კეთილდღეობა მიიღწევა გლობალური თავისუფალი ბაზრის ექსპანსიით სუვერენული სახელმწიფოს საზღვრების გავლით და ამ საზღვრების მნიშვნელობის შესუსტებით. საერთაშორისო ვაჭრობის ლიბერალური თეორიის მიმდევრები მიიჩნევენ, რომ ვაჭრობის ღია სისტემა მოითხოვს ქვეყნებმა განახორციელონ სამართლიანი და დისკრიმინაციისგან თავისუფალი შეღწევა ერთმანეთის ბაზრებზე. ამისათვის ქვეყნები უნდა შეეცადონ შეუქმნან სხვა ქვეყნებს ხელსაყრელი პირობები თავის ბაზრებზე შესაღწევად - შეამცირონ თავიანთი სავაჭრო ბარიერები მრავალმხრივი და ორმხრივი შეთანხმებების დადების გზით. საერთაშორისო ვაჭრობა მშვიდობის გარანტიაა, და რაც მეტი ქვეყანაა ჩაბმული მასში, მით უფრო უსაფრთხო და სტაბილურია მსოფლიო. (nplg.gov.ge)

გამოყენებული ლიტერატურა

- აკობია ეკა, 2006, *საერთაშორისო ურთიერთობების თეორია*, სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, თბილისი

<http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-00000-00---off-0civil2--00-1----0-10-0---0---0prompt-10---4-----0-1l--10-ka-50---20-about---00-3-1-00-0-0-01-1-0utfZz-8-00&cl=CL3.1.6&d=HASH011d8dcef9e5ffa0469c4593&x=1>

- ჟვანია ნინო, 2006, *საერთაშორისო პოლიტიკური ეკონომია*, სოციალურ მეცნიერებათა ცენტრი, თბილისი

<http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-01000-00---off-0ekonomik--00-1--0-10-0--0-0---0prompt-10--.%2E-4-4---4---0-1l--11-en-10---10-help-50--00-3-1-00-0-00-11-1-1utfZz-8-00-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&cl=CL4.1&d=HASH0efc7ef1128bd0c35f5382.fc>

- Foreign Affairs, The Security Risks of a Trade War with China, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-08-06/security-risks-trade-war-china>, ბოლო ნახვა - 27 იანვარი, 2019 წ.

- FOCUSECONOMICS, The Economic Effects of Trade Protectionism, <https://www.focus-economics.com/blog/effects-of-trade-protectionism-on-economy>, ბოლო ნახვა - 27 იანვარი, 2019 წ.

- General Assembly of the United Nations, United States of America

- H.E. Mr. Donald Trump, President, <https://gadebate.un.org/en/73/united-states-america>, ბოლო ნახვა - 27 იანვარი, 2019 წ.

- Foundation for Economic Education, Protectionism: A Threat to Individual Freedom, <https://fee.org/articles/protectionism-a-threat-to-individual-freedom/>, ბოლო ნახვა - 27 იანვარი, 2019 წ.

REFERENCES

- Akobia Eka, 2006, *Theory of International Relations*, Center for Social Sciences, Tbilisi

<http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-00000-00---off-0civil2--00-1----0-10-0---0---0prompt-10---4-----0-1l--10-ka-50---20-about---00-3-1-00-0-0-01-1-0utfZz-8-00&cl=CL3.1.6&d=HASH011d8dcef9e5ffa0469c4593&x=1>

00&cl=CL3.1.6&d=HASH011d8dcef9e5ffa0469c4593&x=1

- Foreign Affairs, The Security Risks of a Trade War with China, <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-08-06/security-risks-trade-war-china>

- FOCUSECONOMICS, The Economic Effects of Trade Protectionism, <https://www.focus-economics.com/blog/effects-of-trade-protectionism-on-economy>,

- General Assembly of the United Nations, United States of America

- H.E. Mr. Donald Trump, President, <https://gadebate.un.org/en/73/united-states-america>,

- Foundation for Economic Education, Protectionism: A Threat to Individual Freedom, <https://fee.org/articles/protectionism-a-threat-to-individual-freedom/>

- Zhvnia Nino, 2006, International Political Economy, Center for Social Sciences, Tbilisi <http://www.nplg.gov.ge/gsd/cgi-bin/library.exe?e=d-01000-00---off-0ekonomik--00-1--0-10-0--0-0---0prompt-10--.%2E-4----4---0-1l--11-en-10---10-help-50--00-3-1-00-0-00-11-1-1utfZz-8-00-0-11-1-0utfZz-8-00&a=d&cl=CL4.1&d=HASH0efc7ef1128bd0c35f5382.fc>

THE IMPACT OF PROTECTIONISM ON THE DEVELOPMENT OF A COUNTRY

Tamari Gelashvili, Giorgi natsvlishvili

TSU Students

RESUME

Protectionism is a policy aimed at determining the price of imported goods on the local market and promoting and supporting local products and production by promoting high quotas and tariffs. This is against free trade policy, when the government allows its citizens to buy or sell goods and services of other countries without limitation and interference of the state. The goal of protectionism is to protect the most important economic interests of the state, such as key industries, products and job places. Protectionism has several methods aimed at achieving or improving the economic well-being of the country, including: tariffs, quotas, subsidies, control of the exchange rate, etc. I think that protectionist policies have mostly negative consequences for the country's development, even the fact that the users are limited in choice and they have to pay more for goods or services. It is difficult to determine when the young economies no longer need a protection, the exchange rate control causes inflation in the long run and may start trade wars, about which I will talk about below.

Key words: Protectionism, trade war, limited choice, industry.